

UNITÁRIUS ÉLET

XLVII. évfolyam 2. szám

1992. március-április

HÚSVÉT Az öröm ünnepe

Több mint negyven évvel ezelőtt úgy kerültem Kocsordra papnak, hogy a hatóságok dr. Abrudbányai János lelkészt internálták, s az egyház engem bízott meg a helyettesítéssel.

Húsvét első napján kezdődött szószéki szolgálatom, s arról beszéltem, hogy Jézussal kereszthalála és eltemetése után nem történt semmi. Az evangéliumok Jézus testi feltámadásáról és az üres sírról szóló leírásai gyönyörű költészet, csak idill (csak allegória), mert az az igazi unitárius húsvét, ha Jézus bennem támad fel.

Támadhatott fel ezerszer is testben – ha bennem nem támadt fel, akkor az én lelkem maradt olyan üresen, mint az írások üres sírja.

Bakos János barátom, az akkori kántor, több évtized múlva is emlékezett erre a prédikációra.

Mikor egy-egy társaságban kiderül, hogy unitárius pap vagyok, sokszor megkérdik némi bántó szándékkal, hogy mit ünnepelünk mi húsvétkor, és hivatkoznak az evangéliumi tudósításokra.

Ha a vallás pusztán poézis volna, ha a hitigazságok csak költői képek lennének, amelyeknek értéke attól függ, hogy mennyire színesek, akkor a nyitott sír s Jézus testi feltámadásának legendájánál mi, unitáriusok is megállhatnánk. Hiszen ki merné tagadni, hogy szép az a keresztény költészet.

Azonban éppen itt válik el a vallás a poézistól. Ez az a hely, ahol az unitárius hitfelfogásnak a dogma-egyházak hitfelfogásával szemben teljes nyíltsággal és teljes határozottsággal állást kell foglalni a megismert igazság mellett.

Melyik ez a megismert húsvéti igazság? Ha negatív módon akarjuk megjelölni, ismételnünk kell a fentiek:

Jézusnak sírja nem volt üres, és Jézus testileg nem támadt fel.

Azonban az az idő, amelyikben az unitárius keresztény hit csak negáció volt, Istennek hála, elmúlt. Ezért megkíséreljük pozitív formában megjelölni a mi unitárius isten-hitünket.

Egy tübingeni – nem unitárius – teológiai professzor írta, hogy „a keresztény hitnek az ereje nem történeti adatainak hitelességében van. Jézus sírja lehetett üres, Jézus testileg feltámadhatott, mindez a mi élő hitünket semmiféle formában nem befolyásolja.”

A vallás a mi felfogásunk szerint nincs kötve történelmi adatokhoz, és nem külső történetiségen alapszik. Hegyek mozdulhatnak meg, renghet a föld, s történhetnek csodák: ha lelkem marad változatlanul a régi, akkor számomra vallásilag mindez nem jelentett semmit. Festői képekben lehet beszélni a tavasz ébredéséről, a virágnyílásról, meg a madár énekléséről, s

aztán diadalmas pátozzal lehet elszavalni „íme a feltámadás”. Mindennek a valláshoz nincs semmi köze. A vallás az egyénnek lelki magánügye. A lélek kell, hogy megújuljon. Jézus a mi lelkünkben kell, hogy feltámadjon, ha valóban van húsvét.

Nem a tavasz a húsvét, s nem a testileg feltámadott Jézus a húsvét, hanem az én keresztfeszített, bűneimtől megtisztult s a jézusi életre feltámadott lelkem a húsvét! Én, a bűnös, de a bűneimtől saját Golgotámnak nagypéntekjén megtisztult ember kell, hogy feltámadjak a Jézus példája szerint való földi életre, ha számomra van húsvét.

Az igazi húsvéti öröm, ha nem szűnik meg az alvó emberi lelkek ébresztője lenni, ha új életet, örökkévalóságot tudok teremteni. Ez a húsvéti öröm. „Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent”. Ján 17.3

Dr. Jakab Jenő

Antónia Ildikó rajza

Istentől Áldott Húsvétot Kívánunk!

A Magyar Nemzeti Múzeum

A Helikon Kiadó, együttműködve a milánói Electa-val, amely a világ nagy múzeumainak bemutatására törekszik, most a maga nemében rangos múzeumi vezető, kiállítási katalógus-könyvet ad az olvasóközönség kezébe a Nemzeti Múzeumról, mely tartalom, művészi kivitel és ár tekintetében is elnyeri tetszését. Soron következnek a legnagyobb magyar múzeumok és kiállításairól készülő könyvek, s a világkiállításra összeáll egy sorozat.

A Magyar Nemzeti Múzeumról szóló szerkezete áttekinthető: bemutatja múltját, fejlődését (beleértve az épületét is), leírja állandó kiállításait. Előnyére szolgál, hogy a kiállítási ismertetőket rövidre fogottak, de a kiállításokat látogatóknak gyakorlati vezérfonalak. Jelentőségéhez mérten elűt a magyar koronázási jelvények vezetője: több szórakozik a MAGYAR SZENT KORONÁRÓL. A könyv szerzői – élükön Fodor István főigazgatóval – az egyes múzeumi szakterület olyan reprezentánsai, mint Kovalovszki Júlia, Kovács Tibor, Lovag Zsuzsa és Tóth Endre. A kötet fotói is remekelnek kép- és színhatásaikkal.

Fodor főigazgató tanulmányából kitűnik, hogy Nemzeti Múzeumunk ma történeti múzeum. Feladata a magyar nép és föld történetére vonatkozó tárgyi emléktárgy gyűjtése, őrzése, tudományos feldolgozása és bemutatása. A gyűjtés felöleli hazánk egész történelmét. A világ sok országában azonban a nemzeti múzeumok nem mind történeti profilúak, számos helyen képzőművészeti jellegűek vagy kincstárak. – A múzeum alapítása egybeesett a magyar történelem e korszakváltásával, az újkor nemzeti öntudat kialakulása és a polgári szabadságjogi elterjedésével. A magyar közművelődés és tudományosság első modern intézményét gróf Széchenyi Ferenc (1754–1820) alapította és hozta létre. A kor neves szakemberei támogatták: az éremtan területén, egykori tanára, Schönwisner István, a magyar címer- és heraldika megalapítója, Kovács Márton György, a régi oklevelek nagy szakértője, s a Martinovics-féle összeesküvés későbbi vértanúja, Hajnóczy József, aki könyvtára kialakításában segített. Széchenyi a tudományosan megalapozott gyűjteményét a nemzetnek ajánlotta fel. Azzal a szándékkal, mely Bessenyei György és Kazinczy Ferenc jeles tetteit is mozgatta: a magyar nyelv és nemzeti kultúra korszerűsítése s intézményes alapjainak lerakása. Látták, hogy e nélkül nem alakulhat ki a modern nemzeti öntudat s ez az út vezet a társadalmi előrehaladáshoz.

I. Ferenc császár és király 1802. nov. 25-én (190 esztendeje) adta hozzájárulását, így ez a nap a Magyar Nemzeti Múzeum születésnapja. A továbbiak során az 1836-os országgyűlés megszavazott összegével új múzeumépület építését kezdték meg. A tervezéssel József nádor Pollack Mihályt (1773–1855) a magyarországi klasszicista építészet legnagyobb mesterét bízta meg. Pollack ekkorra hírnevet szerzett a vidéki magyar kúriák és kastélyokkal (ő építette a nádor alcsuti kastélyát), Pesten a régi Nemzeti Színházzal, a régi Vigadóval és a Ludoviceummal. Munkái közül legkimagaslóbb a Nemzeti Múzeum épülete.

A múzeum gyűjteményanyaga napjainkra óriásivá nőtt, mintegy 1 300 000 tárgyat foglal magába. Épületében je-

lenleg 3 állandó kiállítás található: a régészeti, a magyar nép története és a koronázási jelvények kiállítás.

A KORONATEREMBEN található a magyar koronázási jelvények. 1978-ban – 33 évi távollét után – az Egyesült Államokból kerültek vissza. Az együttes tartalmazza a középkori királykoronázások legfontosabb jelvényeit: a koronát, a jogart, az országalmát, a kardot és a palástot, amelyekkel koronázáskor a szertartást végző főpap az Istentől származó hatalmat ráruházta szentelt olajjal az uralkodóra. A magyar koronát már a 13. századtól „Szent Koroná”-nak neveznek. A koronázási jelvények közül a palást bizonyíthatóan Szent Istvántól származik. István király és Gizella királyné készítette és adományozta 1031-ben a székesfehérvári Szűz Mária tiszteletére szentelt templomnak.

Magyarország népeinek története az őskortól a honfoglalásig kiállításvezető fejezetek két szakavatott szerző munkája. A Kárpát-medence történelme természetesen földrajzi egységből fakad s válik majd a régi, történelmi Magyarország kereteivé.

Magyarország története a honfoglalástól 1849-ig kiállítás különösen látványos. A magyar nép történelme a keresztény magyar királyság kialakulásával vett új irányt. Szent István király intézkedései a korábban félnomád magyarságot a keresztény Európa államainak sorába emelte. A királyi hatalom jelképes központja a koronázó- és temetkezőhely: Székesfehérvár, az udvar székhelye, az Árpád-kori Magyarország fővárosa: Esztergom volt.

A magyar történelem legjelentősebb uralkodóját is megismerhetjük a tárlók során: Hunyadi Mátyást (1458–1490). Apja Hunyadi János, személyes vitézsége és hadvezéri képességei révén emelkedett az ország kormányzójává. Európai jelentőségű nándorfehérvári győzelme (1456) – emlékére a keresztény világban szól a déli harangszó – visszavonulásra kényszerítette a török hadakat.

A mohácsi vészt követően három részre szakadt országban leginkább az ERDÉLYI FEJEDELEMSÉG őrizte meg függetlenségét.

Az 1830 körül az új nemzeti reformmozgalom egyik vezéralakja, a kor legkiválóbb és áldozatkész főnemese gróf Széchenyi István volt. Az 1832–36-os pozsonyi magyar országgyűlésen kezdte politikai működését fiatal ügyvédként Kossuth Lajos, a későbbi szabadságharc vezéralakja. A múzeumban láthatjuk, hogy a magyar forradalmat Ausztria kegyetlenül megtorolta. A forradalom és szabadságharc tárgyi emlékeit itt ereklyeként őrzik. A bemutatott tárgyak sorát a 13 aradi vértanú tábornok arcképe, Batthyány Lajos ereklyéi és a magyar rabok börtönben készített emléktárgyai és a megtorlás éveiből származó magyar női gyászruha zárja le. A történelem kerekét azonban nem lehetett visszafelé forgatni. Magyarország megindult a polgári átalakulás útján. A remekművet kutatók is ösztönző bibliográfiát is ad. (Electa – Helikon Kiadó Budapest 1992.)

Dr. Domonkos János

Az unitárius egyház a tordai edictum 425. évfordulójáról 1993. január 13-án Tordán – az unitárius templomban – tartott rendkívüli főtanács ünnepélyes ülésén emlékezett meg.

Az alábbi beszámolót dr. Kovács Lajos püspök és dr. Erdő János püspökhelyettes által küldött megemlékező írásokból állítottam össze.

„Mert az hit Istennek ajándéka”

A kolozsvári Szabadság című napilap a tordai edictumról fenti címen közölt részletes tudósítást. A hálaadó istentiszteletet követően ismét felelevenedett e történelmi momentum nagy jelentősége, hisz amikor Európa többi országában a protestánsok a legkegyetlenebb üldözéseknek voltak kitéve, Erdély földjén teljes vallásszabadságot hirdettek a rendek. A tordai országgyűlés évfordulójának ünnepe így lényegesen több unitárius egyházi ünnepnél. Túl felekezeteken és viszályt szító évszázadokon a tolerancia, az egymás – a más – iránti megbecsülés ünnepévé, szimbólumává kellene váljon, mint ahogyan a humanizmust, haladó szellemiséget jelképező unitárius vallás is mindmáig ezt az üzenetet képviselte és élteti tovább.

(Sz. K.)

Dr. Kovács Lajos püspök megnyitó beszéde

Főtisztelendő Rendkívüli Főtanács, kedves atyámfiak, testvéreim!

Ebben az ünnepi órában szavakban ki nem fejezhető meghatódottsággal, és gondviselő Istenünk iránti mély, tiszta hálaadással emlékezünk. Lelki szemeink elé próbáljuk idézni azt a 425 esztendővel ezelőtt, 1568. január 6. és 13. közti napokban végbement történelmi jelentőségű eseményt, a tordai országgyűlés határozatát, mely a lekiismereti- és vallásszabadság törvényét kimondva, az unitarizmus állami elismerését és egyházunk megalapítását jelentette. Ennek az egész Európában példa nélkül álló történelmi eseménynek a középpontjában a XVI. század nagyszerű, hősi világának kiemelkedő személyisége, az erdélyi reformáció egyik legkiválóbb képviselője, *Dávid Ferenc* áll. Mert egyházunk alapítója és első püspöke példaképe az igazság és világosság felé nehéz lelki tusák, gyötrő vívódások árán fokozatosan közeledő rendkívüli vallástörténeti személyiségnek. Mindent elsőprő erővel lángolt lelkében az igazság szüntelen, fáradhatatlan keresése, az igazság utáni olthatatlan lelki és szellemi szomjúsága, mely egész reformatori munkáját meghatározta. Ehhez a szüntelen, lázas kereséshez természetesen, szervesen kapcsolódott a szabadság iránti szent rajongása, mely a tordai országgyűlés nagyszerű határozatában csúcsosodott ki, és a türelmesség nemes eszméjével elszakíthatatlanul egybeforva, nevét halhatatlanná tette. A hit- és lelkiismeretszabadság elvének törvény általi kimondása, mely korábbi országgyűlési határozatok megkoronázása volt, és amelyben *Dávid Ferencnek* döntő szerepe volt, örök dicsősége annak a szabadelvű, haladó lelkületnek, mely egyházalapítónk egész állásfoglalását ragyogó színben állítja elénk, mert a legnemesebb jézusi eszmények diadalát jelentve, az elkövetkező nehéz, válságos időszakokban az unitárius egyház szellemi színvonalát döntő módon meghatározta.

Szeretettel köszöntve rendkívüli, emlékező Főtanácsunk tagjait és kedves vendégeinket, ünnepi gyűlésünket megnyitom.

Torda, 1993. január 13.

A hálaadó istentiszteleten prédikált dr. Rezi Elek teol. tanár.

Az ünnepség tárgysorozata:

- A tordai országgyűlés határozata, felolvassa Kovács Sándor V. éves teol. hallgató.
- A reformátorok állásfoglalása a vallásszabadság kérdésében, előadó Kovács István teol. tanár.
- János Zsigmond erdélyi fejedelem valláspolitikája, előadó Simén Domokos csíkszeredai lelkész.
- A tordai ediktum teológiai alapállása, előadó dr. Erdő János teol. tanár.
- Az unitarizmus elkötelezettsége a vallásszabadság iránt, előadó Dr. Donald Harrington ny. amerikai unitárius lelkész.
- Vallásszabadság mint alapvető emberi jog, előadó Robert Traer, az Unitárius Világszövetség főtitkára.
- A vallásszabadság érvényesülése országunk alkotmányában és a gyakorlatban, előadó Mikó Lőrinc egyházi tanácsos.
- A vallásszabadság és a kolozsvári unitárius iskola, előadó dr. Bodor András ny. egyetemi tanár.
- A tordai edictum tükröződése az irodalomban, előadó Török Tamás magyarországi író.

*

A tárgysorozatban feltüntetett dr. Robert Traer az IARF főtitkára üdvözlését írásban küldte meg, melyet magyarra fordított és felolvasott dr. Rezi Elek teol. tanár.

Dr. D. Harrington sürgős amerikai útja miatt beszédét átadta feleségének, Szánthó Anikó tiszteletes asszonynak, aki azt magyarra fordította és felolvasta.

Angliából dr. A. Long, a Manchester városában működött unitárius teológia dékánja és tanára – aki Kolozsváron is tartott régebben előadásokat – meleg hangú levélben üdvözölte az emlékező Főtanácsot.

Levél Budapestről:

Ünneplő gyülekezet!

Kedves Testvéreink!

1931-ben Budapestre neveztek ki szolgálattételre. Azóta a magyarországi részekben munkálkodtam, és örömmel vettem a hírt, hogy Tordán Főtanácson emlékeztek meg a tordai edictum 425. évfordulójáról.

Életkorom és egészségi állapotom nem teszi lehetővé, hogy veletek együtt Tordán ünnepelhessek.

Engedjétek meg, hogy emlékezzem az egybegyűlteket arra, hogy az emlékező tordai edictum annak idején csak a történelmi Erdély területére mondotta ki a *Dávid Ferenc* hitének követői részére a recepta religiot. A Habsburg uralom évszázadokon át nem terjesztette ki ennek hatá-

lyát. Erre csak 1848-ben, az akkori forradalmi tavaszon került sor: az 1848. XX. tc. kimondotta, hogy e naptól kezdve az unitaria vallás is törvényesen bevettnek nyilvánított.

A feljegyzések szerint az 1848. évi erdélyi országgyűlés, mely kimondotta Erdély és Magyarország egyesülését, az unitárius erdélyi főúr, tarcsafalvi Pálffy János elnöksége alatt született. Erdély a magyarországi országgyűlésre kéttagú küldöttséget jelölt ki. Az egyik küldött tarcsafalvi Pálffy János volt, akinek személye és tevékenysége ismert volt Kossuth, Széchenyi és társaik előtt. Ők javasolták az országgyűlés első alelnökéül megválasztani tarcsafalvi Pálffy Jánost. Az országgyűlés majdnem teljes egyhangúsággal ezt elfogadta.

Okmányok tanulmányozására már nincs elég időm, így csak megemlítem azt a hagyományos hiedelmet, hogy az unitárius Pálffy miatt történt meg annak idején a fenti döntés.

Isten áldása legyen a nagy évfordulón jelenlevő tisztességteljesen és adjon erőt, hogy továbbra is az unitárius tolerancia szellemében végezzétek egyházépítő és megtartó munkátokat.

Atyafiságos üdvözléssel:

Ferencz József
ny. unitárius püspök

Fenti levelet a zárszó előtt *Andrási György* előadótanácsos olvasta fel.

*

Olvasóink figyelmét *dr. Szabó Árpád* tanulmányára –, melyet a kolozsvári Szabadság című napilap némileg rövidítve közölt – külön felhívjuk.

Vallásszabadság és unitarizmus

(...) A vallásszabadság, mint alapvető emberi jog, egyedülálló a maga nemében, ugyanis az egyén teljes autonómiáját jelenti hitbeli elválasztásában. Mivel a vallás elválaszthatatlan kísérője az emberi tudatnak, minden ember személyes vallással bír, és minden közösség kollektív vallással rendelkezik. A vallásszabadság tehát nem egyszerűen csak törvényes joga a személy erkölcsi integritása védelmének a hatalom erőszakoskodásaival szemben, hanem érzelmi jog is, ahogyan az ember lojalitásban érvényesül, amellyel vallásos hitének, ill. egyházának tartozik. (...)

A vallásszabadság eszméjében azonban két egymással ellentétes cél konfliktusa mutatkozott meg kezdettől fogva: egyfelől az egyenlő tisztelet és megbecsülés valamennyi hitfelfogás és vallás iránt, másfelől a dogmatikus türelmetlenség, amely magába foglalja az uralkodó hit terjesztését és mások megtérítését erre a hitre, és törvényesíti a másokkal szembeni diszkriminációt vallási alapon.

Az unitárius vallás annak a gondolatnak a jegyében született és izmosodott Dávid Ferenc reformációjában, amit a tordai ediktum jézusi szellemében így fejez ki: „a hit Isten ajándéka, ez hallásból léssen, mely hallás Isten ígéje által van”. Ezért számára a vallásszabadság az ember legszentebb jogának az érvényesülését jelentette, mivel Isten előtt az ő gyermekeiként mind egyformák vagyunk, ezt megélni csak mások iránti tiszteletben és szeretetben lehet. Dávid Ferenc a hitviták során ezt így fogalmazta meg: „A hit kérdésében nem a hatóság karjával, hanem az ige igazságával és a lélek szeretetével kell eljárni”.

A magára maradt egyháznak azonban csakhamar meg kellett tanulnia, hogy a vallásszabadság mások számára nem ezt, hanem az uralkodó vallás türelmetlenségét és erőszakosságát jelentette. Már a XVI. század végén, alig néhány évvel az unitarizmus felvirágzása után, egyházunknak élet-halál harcot kellett vívnia a megmaradásért. (...)

Ha Dávid Ferenc az unitárius hit alapelveit fektette le, úgy Egyedi György hitünk megmaradásának elveit alapozta meg. Felismerte, hogy egyházunk az erdélyi történelem viharverései között csak úgy maradhat fenn, ha életelvévé teszi a minőség gondolatát. „Nem a sokaságban rejlik az érték, és ez független az időtől” – hirdette. Tisztán látta és élte, hogy a minőség nagyobb hatalom, mint a mennyiség. Ezzel az Isten által nekünk adott hatalommal azonban meg kell tanulnunk helyesen élni.

Ez a minőség-szemponthú önértéktudat, amely az evangéliumból táplálkozott és társult az egyetlen szilárd társító erővel, a tiszta erkölccsel lett erőforrásává egyházunknak a következő századok megpróbáltatásaiban. Számban fogyatkoztunk, anyagiakban szegényedtünk, üldöztek és megtiportak, elvitatták kereszténységünket, megfosztottak templomainktól és iskoláinktól, de lélekben megtörni, hitünkben elsorvasztani soha nem tudtak (...)

Az üldözés és az erőszak vihara a XVIII. században zúdul teljes erejével egyházunkra és vallásunkra. Csoda-e ha az események súlya alatt sokszor tesznek fel ilyen kérdéseket: ha az igazság a mi oldalunkon van, miért nem pártolja Isten az igazság harcosait? Mi célja van Istennek velünk, midőn annyiszor és olyan keservesen látogat meg? Az egyház sorsát Jézushoz hasonlítják: „A fátum, amely nekünk adatott, Krisztusunk fátuma” – jajdul fel ifj. Kozma Mihály.

Buzogány Mózes, midőn felsorolja a veszteségeket, így folytatja: „Mindezeket elhallgatnám, de nem lehet, hogy ne keseregjek! Mit cselekedjék az eklézsia népe ilyen állapotban?” – kérdezi. „Kétségbeessék-e, szívét megkeményítse-e, hogy ne érezze Isten ostorát? Avagy odaadja lelkét a fenevadaknak? Nem, semmiképpen!” Nem elég a kesergés, pozitív és konkrét lépésekre van szükség a megmaradáshoz! Honnan meríthettek, maradt-e erőforrásuk? Igen, s ez nem volt más, mint a hitből táplálkozó minőségi önértéktudat, és a senki által el nem vehető belső szabadság. (...)

A XVIII. század végére aztán besüt a felvilágosodás napja egyházunk vihartól szaggatott létére, legalábbis egy sugara életmentően érkezik hozzánk a Türelmi rendeletben. Hatására mintegy fellélegzik a sokat szenvedett közösség, és magára talál a veszteségek pótlásában. (...)

De vajon a felvilágosodás, s a XIX. század többi eszmé-áramlata behatolt a vallás világába és ott ott elindította a változás alapvetően új folyamatát a vallásszabadság igazi lényegének érvényesülése felé? Az a tény, hogy a század közepén, az 1848-iki országgyűlés újból törvénybe iktatta és kinyilvánította a vallásszabadságot, megváltoztatta a hitfelfogások és felekezetek egymáshoz való viszonyát az együttműködés irányában?

Korántsem! Semmi sem változott: a felekezeti gyanakvás és elfogultság, a vallási megkülönböztetés éppen az maradt, ami volt. De ez már a jelenbe vezet minket.

Jelen helyzetünk felvázolását, ünneprontó szándék nélkül, ezzel a kérdéssel kezdem: Miért van az, hogy a vallásszabadság eszméje és annak érvényesülése elsősorban a

kis csoportok, közösségek, másszóval a vallási kisebbségek számára létkérdés? Mielőtt válaszolnék, a kérdés tükrében, megállapíthatjuk együtt, hogy az 1568-iki tordai ediktumnak éppen az a tény ad rendkívüli jelentőséget és értéket, hogy az akkor született és annak az unitárius hitnek eszmei hatására, amely akkor történelme legragyogóbb és sikeresebb korszakát élte. Nem letét akarta tehát általa biztosítani, hanem érvényt szerezni a lelkiismeret szabadságának és a keresztényi szeretetnek.

A XX. század végének modern korszaka hasonlóan szomorú képet mutat, mint az előző századok. A vallások nemcsak a köztük levő nézetkülönbségek felszámolását mulasztották el, de nem sikerült megtanulniok az együttélést és együttműködést Isten közös atyaságának és az ember testvériségének eszméjével összhangban. (...) Ahelyett, hogy az emberiség új formáit beillesztenék érdeklődési körükbe, s átfognának minden embert, nemcsak saját felekezetük tagjait, a világ vallásai makacsul ragaszkodnak saját teológiájuk és elfogadott dogmáik szentségéhez, s fenntartják maguknak az igényt, hogy csak ők az igazság és a kijelentés birtokosai a kiválasztott kevesek számára.

Ezért a vallásszabadság eszméje a jelenkori világban nem csupán a türelmet kell biztosítsa a hagyományos vallásos hitek sokféleségében, hanem egy mély lelkiségben megnyilatkozó hiten és a közös emberiség felfogásán kell alapuljon. A kulcskérdés ma az, hogy vajon a vallássza-

badság a korlátozások és tiltások megszüntetését jelenti-e csupán az egyén jogának érvényesülésében, vagy pedig olyan szilárd törvényes alapnak a megteremtését, amelyen a vallások és intézményeik, de maga az állam is konfliktusmentesen tud működni. A vallási türelem, a szeretettől és tisztelettől eltérően, lényegében negatív erény és csupán a más hiten levők megtűrését jelenti. Ezért olyan pozitív lépésekre van szükség a vallások és felekezetek részéről, amelyek kölcsönös szeretetet és tiszteletet fognak eredményezni. (...)

Dr. Szabó Árpád

A Főtanács Jenei Dezső főgondnok zárszavával és Kolcsár Sándor közügyigazgató imájával ért véget.

*

A magyarországi unitárius egyházközösségekben mindenhol ünnepélyes keretek között emlékeztek meg a történelmi eseményről, a neves évfordulóról, mely nekünk éppen úgy ünnepünk volt, mint a Tordán összesereglett unitáriusoknak.

Köszönetünket fejezzük ki az anyagot küldőknek, fentiekben egy egyháztörténelmi és világi eseményről adtunk számot.

Összeállította: dr. Ferencz József

Török Tamás

TORDA Víg esztendő: 1568.

A meghívást még 1992 októberében adták át, Kolozsvárott jártamkor. A tordai országgyűlés 425. évfordulóján, ez év januárjában az Unitárius Egyház Rendkívüli Főtanácsán emlékezik meg a lelkiismereti és vallásszabadság világméreteken első ízben történt állami kinyilatkoztatásáról, mi több, törvénybe iktatásáról. Tartanék előadást arról, hogy mely írók mely művekben foglalkoztak Tordával. Ismertem Orbán Balázs Torda város és környéke c. műfajteremtő monográfiáját, Passuth László Víz tükrére krónikát írni c. dokumentumregényét, megnéztem a század három nagy történelmi sorozatát: *Hóman-Szekfű Magyar történetét*, az 1987-ben megjelent Magyarország Története c. sorozatot, az 1988-ban megjelent Erdély Történetét, de ez utóbbiak jószerevével még a várost sem említik, nemhogy a világjelentőségű 1568-as országgyűlést. Ekkor érkezett meg Kolozsvárról a módosított kívánság: nem Torda, hanem a tordai ediktum "tükröződése" az irodalomban – ez legyen az előadás tárgya. Mást nem

tehettem: megkerestem a lexikális anyagismerettel rendelkező irodalomtörténész barátomat, aki kérdésemre zavartan kezdett töprengeni, hogy mit is tartalmazott a tordai ediktum? Ezenközben én meg azon töprengtem, hogy a történelmi összefoglalók miért hallgatnak el egy eseményt, amely egy balsors-régentépte, vereségekhez szokott országban a páratlan revelációként, víg esztendőként lenne számon tartható, s alighogy mind a három esetre megtaláltam a magyarázatot, megjelent az Erdély Története pótkötete, egy tanulmánygyűjtemény, a következő ide vonatkozó szakasszal:

„Ne hallgassuk el, sőt domborítsuk ki, hogy az ún. uralkodó vallásokra jellemző erőszakos térítésekkel, templomfoglalásokkal, de még kifejezetten a földesúri joggal szemben is (!) születtek országgyűlési határozatok. Például Tordán, 1568 júniusában (helyesen: januárjában).”

Az irodalomban azonban – értsünk alatta elsősorban szépirodalmat – a

tordai ediktum nem tükröződik, legfeljebb érintőlegesen, ide számítva még a magam ebben a korban játszó-dó regényét is (Erdélyi Mefisztó). Többen mondták végül, hogy ha az irodalomban nem is tükröződött, a világtörténelemben annál vakítóbban. Hírét vették? Elterjedt? A lelkiismereti és vallásszabadságot törvénybe iktató erdélyi fejedelem, János Zsigmond testőrparancsnoka, az olasz Gianandrea Gromo, megbízása szerint, kémjelentéseket is küldözgetett Rómába, tehát elképzelhetetlen, hogy egy új, eretneknek minősített vallás, az unitárius születéséről ne küldött volna jelentést (az Ediktumot, törvénybe iktatása előtt, az országgyűlésen Dávid Ferenc hirdette ki), de az akkoriban formálódó Egyesült Államokba, Amerikába a hírközlési viszonyok figyelembevételével a hír nem juthatott át. Mégis, az Ediktum után több mint kétszáz évvel fogalmazta meg Thomas Jefferson, nyilvánvalóan véletlenül éppen unitárius elnök a Függetlenségi Nyilatkozatot, amely után pár évvel egy későbbi el-

nők, James Monroe a következő feliratot küldte a Kongresszusnak:

„Tagadhatatlan igazság, hogy valóságunkat s külső jelek által gyakorolt isteni tiszteletünket csak elménk s meggyőződésünk, s nem kényszerítés által határozhatja meg. Minden embernek jussa van lelkiismerete, meggyőződése szerinti vallást követni. Ezen juss a természettől adott s elidegeníthetetlen. Mindenki kötelessége ugyan Teremtőjét tisztelni, de oly módon, mint azt ki-ki Teremtőjéhez legméltóbbnak véli... Minden ember szabadnak és függetlennek születik, s egyforma feltételek alatt avatódván a társaságba, egyforma jussokat is nyer. Társaságba lépéskor lelkiismerete jussait megtartják magoknak, ezzel tehát egyforma szabadsággal élhetnek.”

Ilyen sugárzó hatása volt a tordai ediktumnak, melyet maga Monroe aligha, Monroe magyar fordítója, az Erdélyből az Egyesült Államokba látogatott Bölöni Farkas Sándor annál inkább ismerhetett, de ez a körülmény csak magyar szóhasználatára lehetett hatással, a tartalmi jegyekre nem, mégis aligha kétséges, hogy a szóhasználat mennyire szoros függvénye a tartalomnak. Még kevésbé kétséges, hogy az Egyesült Államok történetét földolgozó munkák – a mi történetírásunkat béklyózó meg gondolások híján – a Függetlenségi Nyilatkozatnál nem kevésbé kiemelten közlik a Monroe-feliratot, e korát megelőző, tehát népszerűsítendő, önbizalom-gerjesztő dokumentumnak ott az a rendeltetése, hogy közkinccsé váljon.

A történelmi alaphelyzet szinte azonos volt, Torda mégis több mint kétszáz évvel előzte meg a Függetlenségi Nyilatkozatot, s csaknem háromszáz évvel Monroe-t. Anglia az Egyesült Államokat gyarmatának tekintette, a szabadságot és az önrendelkezést Angliával szemben kellett kihirdetni, míg Erdélyt Prágán és Rómán kívül még egy harmadik külső hatalom is fenyegette, a várható keresztény támadás ellen előrenyomulással védekező Sztambul. Torda igazi jelentőségéről írtak ugyan az Egyesült Államokban, de csak már négyszáz évvel Torda után, s ki más, mint egy Magyarországról jött unitárius lelkész, Szent-Iványi Sándor, aki 1964-ben jelentette meg New Yorkban, a Kéziratkönyvtár c. sorozatban a Magyar Vallásszabadság c. könyvét. A Magyarországi Unitárius Egy-

ház egykori lelkész-elnöke és a Polgári Demokrata Párt elnöke igencsak már Torda ismeretében írja: A tizenhatodik századi magyar vallásügyi törvények, s azoknak, ill. azok irányának folytatása még nagy nemzeti erőforrásaink lehetnek.

A csend oka

A tordai ediktum hazai elhallgatását Szekfű Gyula meg is indokolta. Hiába szólt az ediktum a türelemről, ha hatása olyan rövid életű volt, hogy életre kelte után néhány évvel kemény megtorlásokat hoztak vallásügyekben. (E megtorlások azonban nem Dávid Ferencék intézkedései voltak, éppen az ediktum következményeként őket, elsősorban magát Dávid Ferencet sújtották, mit sem törődve a törvénnyel. Bő tíz évvel később Dávid Ferenc a dévai vár börtönében halt meg.) Az ediktumot Szekfű rossz példát adó lázadásnak tekintette „az Istentől rendelt hatalom ellen”, s ha nem is hallgatta el, eléggé egyértelműen elítélte és kicsinyítette a jelentőségét. Az 1987-ben megjelent *Magyarország Története* viszont már egyfajta pártirányította nemzeti közgondolkodás jegyében hallgatott Tordáról, mint egy mégiscsak vallási mozgalom önmegvalósításáról. Jefferson-Monroe után a következő (forrásmegjelölés nélküli) visszajelzés, Schiller *Don Carlos* c. tragédiája kivételnek számított, gyakran elő is adták nálunk. Pedig: a drámában a németalföldi protestáns forradalommal rokonszenvező Posa márkí, máltai lovag azt kéri a spanyol inkvizíció által bábuként mozgatott Fülöp királytól, hogy „adja meg nekünk a gondolat szabadságát.” Schiller több mint kétszáz évvel később, 1787-ben fogalmazta meg a tordai gondolatot (vajon ismerhette?), a történelmi valóságban azonban Fülöp a tordai országgyűlés előtt néhány héttel szolgáltatta ki a protestantizmussal és Posával rokonszenvező fiát, Carlost az inkvizíciónak, Torda jelentkezése tehát már a gondoaltszabadság elleni erőszakra adott válasz lehetett. Nem sokkal az országgyűlés előtt fordíttatta le János Zsigmond fejedelem Heltai Gáspárral egy spanyol szerzetes *Háló* c. pamfletjét, amely a spanyol inkvizíció ábrázolásával és jellemzésével mintegy kikövezte a Tordához vezető utat, készítette elő a tordai világforradalmat, melyet az utókor történetírásán kívül soha senki nem semmisített meg (a törvény törvény maradt, s ebben kü-

lönbözött az oly sokban hasonló 1956. októberi vívmányoktól). Az 1988-as Erdély Története, a módszeres agyonhallgatás következtében inkább csak megfedkezni látszott Tordáról, de az 1988. végén megjelent pótkötet már annál nagyobb hangsúllyal vállalkozhatott az évszázados mulasztás pótlására.

A mai Torda

A megemlékezés színhelye nem a katolikus templom, ahol a rendek 1568-ban összegyűltek, hanem a később épült unitárius templom, hiszen a szimpóziumot az unitáriusok rendezik, saját születésük pillanataira emlékezve. Miközben bemegyünk a templomba, félénken nézünk szét: emlékeztet-e valami a buldózerekre, amelyek alig öt éve felvonulásra készen álltak, hogy körbevegyék és a földdel (!) tegyék egyenlővé a több száz éves templomot. De Torda szelleme hihetetlen erővel él, talán még a rombológépek visszafordítását is érte el, s a hálaadó nyitó istentiszteleten Torda szelleme szárnyalhatja a kupoláig ezer hívő ajkán a gyönyörű unitárius himnusz, a 214. ének 2. szakaszát: „Egy Istenünk, egy édes hazánk, Áldd meg e hont, Isten, jó Atyánk! Itt nyertük a szent örökséget, Hirdetni az Istenegységet.” (Az „édes” jelző eredetije: „magyar”.) Az ének száll fel a kupoláig, s nincs ember, aki ne gondolna rá, hogy az örök Tordát semmilyen nemzetiségű földre se lehet beletaposni. Magyarul szárnyal, hogy „Itt hazánkban, bérc ölében, A nép szívében Vert gyökeret hitünk. Szent e föld nekünk. Ó áldd meg hazánk, jó Istenünk!”

„Itt nyertük a szent örökséget!”

A szent örökség: a kereszténység újraegyesítése, az önkényesen ranglétra-fokra állított keresztény felekezetek egyenjogúsítása. Hiába derült ki a törekvés Jézus-szelleműsége, ez nem kibélelt a kockázatot, amit a fejedelem és Dávid Ferenc vállalt. És az általuk kavart vihar támasztotta hullámok egyre szélesebb körben csaptak szét, s mosták el a szabadságellenes gondolkodásmódot, mutattak új utat Európának és az Újvilagnak. Dávid Ferenc, Jefferson, Monroe, Nagy Imre, bizonyos szemszögből nézve Gorbacsov is – a tisztára mosott úton egymás után bukkannak fel az ember ágaskodásának, tehát létének szabadságát engedélyező, mi

több: önfeláldozó példájukkal az ember egyetlen járható útját kijelölő nagy alakjai a történelemnek. Remélem, hogy az ő nagyívű munkásságuk emlékét ködbe burkoló csend csupán a felejtés jól ismert, megszokott csendje, és nem a korlátoltan átgondolt elhallgatásé.

A Nap kering a Föld körül?

Az 1569-es váradi hitvitát, amely Torda után bő egy évvel unitáriusok és helvét-katolikusok (reformátusok) között zajlott, János Zsigmond fejedelem így zárta be: „... a disputációnak véget vetünk, mert országunk egyéb gondjai kényszerítene, hogy Erdélybe kelljen mennünk.” (Mintha határátlépésre utalt volna, amelyet ugyan semmiféle elkülönülés nem előzött meg.)

Tavaszi nap cirógatja a tordai öregtemplom előtti teret, amelyen

több mint négyszáz esztendeje az ágakat pendítve, tördelő fagyban hínó torpant meg: a fejedelem érkezett, s a kálvinista-magyar egyház püspöke, Dávid Ferenc, mögöttük a jézusi kereszténység helyreállításának szervezői gondolatát Erdélybe hozó udvari orvos, Giorgio Biandrata (magyarosan már: Blandrata György). Bemennek a csontdermesztően hideg templomba, ahol majd korukat évszázadokkal megelőzve, törvénybe iktatják a lelkiismereti és vallásszabadságot. A bent következő jelenetet Körösfői Kriesch Aladár festette meg, ma már klasszikusnak számító, az egész világon elterjedt festményén, melyen a festő a gondolatot kinyilatkoztató Dávid Ferencet, hiteles egykorú minta híján, a maga kora legnépszerűbb magyarjáról, Liszt Ferencről mintázta. Dávid Ferenc mondanivalója nem repült a képpel világgá, sőt mi magunk is, a szinte kötelező nemzeti ön-

bizalom-sorvasztás jegyében már alig értjük-ismerjük e jelenetet. Még akkor sem, ha az ott történetektől aligha számítható függetlennek, hogy ennek kijelentése után: „a község ... olyan prédikátort tarthasosn, az kinek tanítása ő nekie tetszik”, Dávid Ferenc még tíz esztendőt ha élt, János Zsigmond fejedelem pedig három év múltán halt meg iszonyatos kínok között, melynek okát nem adják pontosan a korabeli feljegyzések, de említik, hogy súlyos betegsége e kínokra nem kielégítő magyarázat. Elgondolkoztató, hogy amikor a „mégis mozog a Föld” Galilei-jét egyhangúan rehabilitálták, az ugyanezt nem sokkal korábban más szavakkal kijelentő János Zsigmondot még szándék szerint sem, és ha nem, miért nem.

(Részletek a Hitel c. folyóirat 1993. márciusi számában megjelent tanulmányból.)

Szépfalusi István

Teremtsünk békét!

Kicsoda bölcs és értelmes közöttetek? Mutassa meg a magatartásával, hogy mindent bölcs szelídséggel tesz!

Ha pedig keserű irigység és viszálykodás van a szívetekben, ne kérkedjétek, és ne hazudjatok az igazsággal szemben.

Ez a bölcsesség nem felülről jön, hanem földi, testi és ördögi. Mert ahol irigység van, és viszálykodás, ott zűrzavar és mindenféle gonosz tett található.

A felülről való bölcsesség először is tiszta, azután békeszerető, méltányos, engedelkeny, irgalommal és jó gyümölcsökkel teljes, nem részrehajló és nem képmutató. Az igazság gyümölcse békeségben vettetik el azoknak, akik békeséget teremtenek.

(Jakab 3,13-18)

Szónoki kérdéssel kezdődik a mai igehirdetés. Ha tesszük: provokációval. Lehet, hogy kimeríti a sértést, ám lássuk. Kicsoda bölcs és értelmes közöttetek?

Tisztelet az illemnek, hogy nem szólalt meg senki! Biztosíthatok mindenkit arról, hogy nem tekintem a hallgatást annak, hogy a jelenlevők... így mondom: nem figyeltek az első mondatokra, s azért vállalták „az ellentétet”, az ellenkezőt... Hamis alázkodás lenne.

Egyébként nyugalom, nyugalom, nincsen helye a félelemnek, hiszen levelének elején a szerző mindjárt biztató szót mond: „Ha pedig valakinek nincsen bölcsessége, kérjen bölcsességet Istentől, aki készségesen és szemrehányás nélkül ad mindenkinek, és (ti. az illető biztos lehet benne) meg is kapja...” (Jak. 1,5).

Nem kell tehát érte köteteket végigbütykölni, érdemesebb inkább arra figyelni, hogyan állította a feje tetejére, Jakab nyomán, Pál a korabeli csoportgondolkodást és lépett fel harmadik erőként. Ő már aktualizál, elhatárol, politikusán fogalmaz. A kérdéshez újabb kérdést fűz.

„Hol a bölcs? Hol az írástudó? Hol e világ vitázója? Nem tette-e bolondsággá Isten a világ bölcsességét? Mivel tehát a világ a saját bölcsessége útján nem ismerte meg Istent a maga bölcsességében, tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által üdvözítse a hívőket. És miközben a zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten ereje és az Isten bölcsessége. Mert az Isten „bolondsága” bölcsőbb az emberek bölcsességénél, és az Isten „erőtlensége” erősebb az emberek erejénél.”

(1. Kor.1,19kk.)

Jellemző a polemizálás a Jakab féle fogalmazásra is, de ő a gyakorlati életrevalóságot, az emberi, de főleg az igaz keresztény létet érti a bölcsességen és nem a filozófiai megismerést, avagy az írástudók bölcsességét. Vagyis nem vitázik „az ókorban megszokott, szinte állandóan használt és vitán felül jogosultnak elismert gondolkodásmóddal” (Karner Károly, Hellenizmus, Róma, zsidóság. Köln-Bécs, 1969. 210.kk.). A gnosztikusok lehetnek reálpolitikusok, de az apostol számára a keresztény bölcsesség nem azonosítható a reálpolitikával. Több annál, és azonkívül más. Jakab számára az életvitel, az életfolytatás – különösen is az erkölcsi – dönti el a gyakorlatban, ki a bölcs, mi a bölcsesség.

Ezzel a fogalmazással viszont kivált(hat) ellenállást „a másik oldalon”. Hiszen „a felülről való bölcsesség” (17.vers) mondatkezdés természetes folytatása a kegyes zsidó számára, azonnali válaszként adva van: „a Thóra”. Ő viszont hajlamos a moralizálásra.

Pál mindenesetre ebben Jakab szolgálatában állhatott, hiszen az írása számítt a legrégebbi őskeresztény iratnak, s levelét a zsidókereszténység összességéhez, a „12 törzs”-

höz intézi, s még nem tud a páli pogánykeresztényekről. Vagyis írása a páli missziói utak előtt, 50 táján, – inkább korábban – már ismert lehetett.

Jakab hatása is lehet tehát a páli teológia: „Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban” (Gal.3,28).

Más szóval azt is állíthatjuk, hogy az igazságot mindig csak több oldalról közelíthetjük meg. Avagy: a bölcsesség azt is jelenti, hogy ha valamit kimondunk, akkor legalább két irányban kell gondolkodnunk, netalán hadakoznunk. A festészetben ismert a fekete-fehér ábrázolásmód. A gondolkodásban lehetetlenség. A politikai gondolkodásban pedig a tudatos félrehallás nemcsak kettős, inkább számtalan lehet. Ez az „osztogatás” természetesen nem ökölvívó módszer – egyet jobbra, egyet balra, szépen váltogatva –, hanem az egyetemet megközelíteni akaró bölcsesség.

Moralizál Jézus? Semmiképpen! Először is nem ő teszi, legfeljebb az apostol. Megteszi a mai egyház is, mondhatná erre valaki. De szabad visszakérdeznünk?

Annyira morális a mai világunk, hogy nincsen szüksége példákra, eszményképekre, továbbsegítő bölcsekre? Persze jól tudjuk, mindez önmagában véve még nem megoldás. Csupán kísérlet. De annyit bizonyára megér!

*

1. Békétlen világban, feszültségekben élő konkrét gyülekezeti helyzetet céloz meg a mondanivaló.

Ez a mai igehirdetés is konkrét helyzetben élő gyülekezetben hangzik el. A prédikátor számára ugyan ismeretlenek a helyi adottságok, ellenben sejt valamit abból a társadalomból, amelyben ez a Budapestbelvárosi unitárius egyházközség él.

A néhány nappal ezelőtti kormányváltással lépésváltás történt. Felszisszent tőle a társadalom.

Képletesen szólva: Nem sikerült a kisebb, avagy a nagyobb sebességbe zökkenő nélkül betenni a sebváltót.

Lehetnek keresztények ebben a gyülekezetben, akik bölcsességükkel dicsekednek, valójában azonban balgák, mert csak egyéni, irigy szempontból tudnak bárminemű változáshoz viszonyulni, és azonkívül még mindent jobbantudóknak is vélik magukat. Lámmegmondtamozók is lehetnek soraikban. Állásfoglalásuk viszont annak külső, beszédes jele, hogy a bölcs életvitelhez hiányoznak náluk a belső előfeltételek. Következésképpen fennhéjázó önmegbecsülésük: hazugság!

*

2. Békétlen világban, feszültségek között kell megszólaltatni a békét teremtő mondanivalót.

Természetesen itt nem a szent ágostoni értelemben vett „belső” békességről van szó – békétlen a szív, amíg Isten, Benned meg nem nyugszik –, hanem arról, amely félelemmentesen beleszól, de legalábbis megszólal, szólásra jelentkezik egymásnak feszülő súlyos, ellentétes helyzetekben. Akkor, amikor a „hallgatni arany” bölcsessége általában „nagyobb” bölcsességnek tűnik. De ez a *hallgatás* éppen a hamis bölcsesség megnyilatkozási formája. Ez a földi, evilági emberi természet része, mely felállít ugyan magának elméleti életbölcseletet, de a mindennapokban halmon lévő démonítás miatt visszahúzódik, elnémul. Amennyiben ez a gondolkodásmód betör az egyházba: megtépázza a gyülekezetek életét, az irigységekből vi-

szályt szül, ebből zűrzavar, káosz lesz, következképpen elszabadul a pokol.

Nem így Pál! Így mond a korintusiakhoz: „A tökéletek között – *micsoda gúny!* – azonban mi is bölcsességet szólnak, de nem e világnak, sem e világ mulandó fejedelmeinek bölcsességét, hanem Isten titkos bölcsességét szólnak, azt az elrejtett bölcsességet, amelyet az Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre. Ezt a világ fejedelmei közül senki sem ismerte fel...” (1.Kor.2,6–8). Erről röviden csak kettőt.

A keresztény bölcsesség megnyilvánulásainak jelei olykor felismerhetetlenek a világban, társadalmunkban is, ellenben kézzelfoghatóak a gyülekezet életében! Másodlagos tehát mindig a „külső” hatás.

Az az üzenet, amelynek továbbadására az egyház elhívott: bölcsesség! „Mi is bölcsességet szólnak...” Tehát nem valamilyen dilettáns üzenetet továbbadó apostolok vagyunk. Következésképpen szószékeinken semmi helye az amatorkedésnek, az evangéliumot kizárólag profi módon szabad hirdetni!

Mit értek amatorkedésen? Például azt, amikor valaki kizárólag a Szent Lélek Istenre történő hivatkozással – nem pedig annak segítségül hívásával! – abban bizakodik, hogy „megadatik majd nektek, mit mondjatok...” (Mt. 10,19).

Luther egyik barátját kérdezték egyszer meg tanítványai – asztali beszélgetéseiben feljegyezte a reformátor a történeteket – „tapasztalta-e már a Szent Lélek Isten szavát/hangját a szószéken? „Hogyne – válaszolta –, egyik alkalommal készületlenül mentem fel a szószékre, reménykedtem a Szent Lélekben, s az megszólalt”.

– Valóban, és mit mondott, hogyan mondta?

– Azt mondta, Paul, Paul du bist faul! Egyszerűsítve fordítom: Pali, lusta vagy, nem készültél!

*

Engedje meg ez a mai gyülekezet, hogy a következőkben az igehirdető önmaga számára alkalmazza a mai Igét.

Az elmúlt hét végén, Budapesten olvastam a hírt, hogy osztrák egyházam menekülttanácsadó hivatala – 1990 januárja óta bizonyos értelemben utódom – felszólította az osztrák gyülekezetet arra, hogy az állami törvények figyelmen kívül hagyásával is fogadjanak be nyilvánvalóan illegálisan az országban tartózkodó menekülteket, avagy kitoloncolásra váró külföldieket.

Nem tudom követni a felszólítót!

Igaz, hogy az osztrák belügyminisztériumi szigor, hangulatkeltőnek tűnő módon hangsúlyozza becslését: száz-ezer illegális személy tartózkodik az országban, s ugyanakkor a feketemunkások alkalmazása, az állami költségvetés becsapása országunkban „tisztességes átverésnek” számít. Az etikai indítók színezi ugyan a törvényszegő magatartását, de a „nem keresztény” és ellentmondásos belügyi intézkedések ellenében ezért még nem lehet a gyülekezeteket társadalmi engedetlenségre felszólítani.

A Magyar Lelkigondozó Szolgálat nevében ezért, Budapestről a felhívást elutasítva, felajánljuk együttműködési készségünket arra, hogy minden ismert, illegalitásban élő, munkát vállalt magyar helyzetét Ausztriában megkíséreljük törvényesíteni.

*

3. Békétlen világban, feszültség, görcs, előítélet, megrogzódott kényszerképzetek feloldásában akar segítséget nyújtani az evangélium.

Ezt az evangéliumot nevezi Jakab apostol „felülről való bölcsességnek”, melynek jellemző sajátosságai: először is tiszta, azután békeszerető, méltányos, engedékeny, irgalommal és jó gyümölcsökkel teljes, nem részrehajtó és nem képmutató.

Jaj annak az egyháznak, mely nem tudja megőrizni tisztaságát mindennapi életének legapróbb részletekéiben is!

Jaj annak az egyháznak, mely zavarosban halászik, kihasználva felekezetek, pártok viszályait.

Jaj annak az egyháznak, mely képtelen méltányos lenni: történelemben – múltban, mindennapokban – jelenben, s nem képes együtt örülni mindenki (bárki) eredményének, sikerének.

Jaj annak az egyháznak, mely az engedékenységet gyengeségnek tartja, s megtagadva az alázatot, csak látványos sikerekre törekszik, követendő útnak pedig az ecclesia triumphalist tartja, nemzetiségi kérdésekben is.

Jaj annak az egyháznak mely a maga számára, s így a társadalom számára mihaszna.

Jaj annak az egyháznak, mely jó gyümölcs helyett savanyút, rothadtat, látszat-szépet kínál, ad tovább híveinek, világának.

Jaj a részrehajló, pártos egyháznak, mely a hitben pártgyülekezeteket szervez, napi pártpolitikát folytat.

Jaj a képmutató, mást valló és élő, vagyis a nevenincs egyháznak. Pártatlan harcra van szükség a képmutatás ellen!

Jaj a képmutató, magamutogató, palást- és nem hitközpontú egyháznak!

*

Az igazság gyümölcse: Talán rejtett, ismeretlen közmondást tartalmaz a zárómondat. A hamis és a hazug igazságról szóló beszéd egymáshoz való viszonyáról és következményeiről lehet benne szó.

Annak tudatában, hogy a Jézust követő kereszténység igehirdetésébe beépítette kora hellenista és rabbi bölcsességét, mondom a mai, jelenlévő, vagyis konkrét budapesti gyülekezetnek: teremtsünk békét térségünkben, társadalmunkban, egyházunkban, családjunkban, önmagunkban.

Sok beszédnek sok az alja – tartja a népi bölcsesség. Befejezem. Fiatalságom éveinek egyik kedves éneke jutott a minap eszembe. Így énekeltük: „Ó Sion ébredj, töltsd be küldetésed, Mondd a világnak, hajnala közelg...”, s a ref-rén: „Légy örömmondó, békekövet, Hirdesd: a Szabadítót, elközelgetett!”

*

Kicsoda a bölcs és értelmes közöttetek? – kérdeztük az igehirdetés elején. A békekövet, mondjuk a végén. Ezért adtam a mai igehirdetésnek azt a címet: *Teremtsünk békét!*

Budapest, 1993. február 14.

Unitárius sorsok

Van-e valaki, aki nem tudja, hogy Vargyas a világ közepe. Ha igen, biztos nem ismeri Ilonka nénit, Siska Ferencnét, aki ott született. Édesapja katolikus, édesanyja családja a XVI. sz.-tól unitárius. A szülői házban a vallási tolerancia jegyében nevelték 4 öccsével együtt. Szülőföldjéről egyedül elszakadva került fel Budapestre, amikor még azt hitte, hogy a hazautazáshoz csak vonatjegy kell, útlevele már nem lesz többé szükség. Kötődése családjához, Erdélyhez olyan erős volt, hogy 1948-ban súlyos beteg lett, és kórházba került. Az orvosok semmilyen bajt nem tudtak megállapítani, de Ilonka néni egyre rosszabbul volt. Barabás tiszteletes úr meglátogatta, úrvacsorát adott neki és ettől kezdve fokozatosan jobban lett. A honvágy, mert ez volt a baj neve, enyhült a lelki vigasztól és a tudattól, hogy nincs egyedül. Később évtizedekig tartó,

gyógyíthatatlannak ítélt betegségéből szintén csodával határos módon gyógyult fel. Ő ezt nem csodának nevezi, hanem kijelenti: én tudom, hogy Isten mindig vele volt. Vele van. Élete viharában, betegségeiben, munkájában jókedve, segítőkészsége, hite soha el nem hagyta. Házasságaiból utód sajnos nem származott, de Vargyason, sőt Erdélyszerte 40 keresztgyermek van, akikről szeretetteljesen gondoskodik, és amikor lehet, meglátogatja őket. Nagy családja van, nincs egyedül, mert, szavait idézem: az én édes gyermekem az unitárius egyház! Ezt érezzük mindannyian. Ezt érezte Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész is, aki a beiktatása utáni szeretetvendégségen e szavakkal mondott neki köszönetet: úgy érzem Ilonka néni, mintha anyám helyett anyám lenne!

Siska Ilona néni, kedves presbiterünk már évek óta nyugdíjas, de ha

munkahelyén valaki hiányzik vagy sürgős munka van, őt hívják, hogy segítsen. Ha az egyházban szeretetvendégség vagy valamilyen más ünnepség van, 50–60 emberre vásárol, főz, mosogat fáradhatatlanul. Ha gyerekek nyaralnak, elmegy, szétnéz, minden rendben van-e. Az, hogy virág diszít a vasárnaponként a Nagy Ignác utcai templomot, javarészt az ő érdeme. Minden rajta van a szeme, mi hiányzik, mi rossz, mit kellene venni. Ide egy kis terítő kell, oda egy kis virág, vigyázzunk rá, hogy mindig szépek legyünk! Ha megkérdezem tőle, hogy van, csak legyint és fájós lábával fut a dolga után. Ilonka néni csak egy van! Ezért kell nekünk is nagyon vigyázni rá. Jó egészséget kívánunk neki és nagyon hosszú életet, mi, gyermekei, az Unitárius Egyház.

Bencze Franciska

Fejezetek az unitárius sajtó történetéből 1861–1947

2. rész

Az előző számban bemutatott Keresztény Magvető időrendben az Unitárius Közlöny követte. E lap 1888–1948-ig jelent meg Kolozsvárott, melléklapok is tartoztak hozzá: a *Fiatalság Barátja* és a *Nők Világa*.

A lap mintegy húsz éven át a Gámán János és örökösei nyomdából került ki, ezt követően a nyomdák szinte évente változtak, végül a sort a Tipográfia Pallas (Lengyel Albert könyvnyomdája) zárta.

Az Unitárius Közlöny indulását megelőzte az 1885-ben alapított Dávid Ferenc Egylet egyleti Értesítője. 1887. október 6-án jelent meg rendkívüli számként a folyamatos kiadás előtt a lap, amelyben a szerkesztők célként jelölték meg a Keresztény Magvető programjához való csatlakozást, a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére irányuló irodalmi munkálkodást.

A teljes megjelenés alatt szerkesztőként dolgoztak a következő unitárius elődök: Nagy Lajos, dr. Boros György, dr. Brassai Sámuel, dr. Borbély István, Pap Domokos, dr. Kiss Elek, Pálfi Márton, dr. Varga Béla, Szent-Iványi Sándor, Ürmösy József, Benczédi Pál, dr. Abrudbányai János, dr. Kovács Lajos.

Az átfogó ismertetés csak néhány további munkatársa nevének felsorolását teszi lehetővé: Fanghné Gyújtó Izabella, Perczelné Kozma Flóra, Raffaj Irma, Tarcsafalvy Albert, Győrfi István, Ferencz József, Kővári Jakab, Lőrinczy Dénes, dr. Simén Dániel.

A Dávid Ferenc Egylet alapítói: Brassai Sámuel elnök és titkára, Boros György igen sokat tettek a lap létrehozása érdekében, és az egyleti életet is felvirágoztatták. Felolvasó esteket, előadásokat tartottak vallási, kulturális és egyéb témákban.

Megemlítem, hogy az egylet kebelében létesült fiókegyletek egyike, az Ifjúsági Egylet is alapított lapot: a *Kéve-kötést*, amelyről egy későbbi részben beszámolok a kedves olvasóknak. Az Unitárius Közlöny a mindennapi élet gondjainak megoldásában útmutatóként szolgált, az egyletek részére nyilvánosságot biztosított, az unitárius szellemi hagyományok folyamatossága érdekében életrajzokat közölt az egyház alakjairól.

Figyelemmel kísérte a más országban élő hitrokonok munkáját, valamint irodalmi, egyháztörténeti pályázaton díjazott műveket jelentetett meg hasábjain.

A lap fő érdeme volt, hogy programjától távol állt a felekezeti szűkkeblűség, ahogyan a Dávid Ferenc Egylet sem zárta ki tagjai köréből a más vallásúakat.

Az Unitárius Közlöny tartalmi jellegzetességében témaköreit illetően a leggazdagabb lap, melyről az egyes rovatok tesznek tanúbizonyságot.

Az *Életrajzok és rokontárgyúak* rovatban jelentek meg az unitárius elődök ill. kortársak munkásságáról szóló írások. Az *Egyházi és iskolai mozgalmak* az egyház iskoláival kapcsolatos ügyekről tájékoztattak, az *Egyleti Élet* pedig a fiókegyletek működéséről, eseményeiről tudósított.

A *Hazánk és a külföld* rovata bensőséges hangulatot árasztva szólt az emberi élet hétköznapijairól.

Az Unitárius Közlöny volt az egyetlen, amely 1918 és 1921 között megjelent, sőt a II. világháború alatt is működött, míg a többi magyar nyelvű unitárius lap hallgatásra kényszerült. A 40-es években kisebb terjedelemmel, rendszertelenebbül jelent meg, ez abban az időben érthető volt.

Az illetékes romániai hatóság 1949-ben tiltotta be az Unitárius Közlöny további megjelenését.

A hatvan éven át működő folyóirat 1990 júliusában több évtizednyi hallgatás után folytathatta tevékenységét, ekkor már az 1971-ben szintén újraindított *Keresztény Magvető* mellékleteként feltüntetve. Az ugyancsak 1990-ben újjászervezett Dávid Ferenc Egylet külön lap megjelentetésére engedélyt nem kaphatott volna, ezért szerepel mellékletként.

Dr. Szabó Árpád az első számban jelölte meg a korábbi hagyományokra épülő célokat: „... az imádságban és munkában kifinomált hűséget és kitartást, valamint a jelen valóságban fogant, de Istenre tekintő és a jövőt építő reménységet szerelnők munkálni e lap sajátos eszközeivel.”

Az Unitárius Közlöny melléklapjai

Fiatalság barátja

1892-ben indult, az unitárius fiataloknak kívánt a jóra nevelésben folyamatosságot biztosítani.

E lap alkalmanként jelent meg 1892-től 1897-ig.

A *Fiatalság barátja* imákat, bibliai részeket ajánlott a fiataloknak. *Vasárnapi iskola* címmel magyarázatokkal ellátott történeteket közölt, játékokkal, rejtvényekkel szórakoztatta olvasóit. Gazdag grafikus kidolgozással tette szemléletessé mondanivalóját. Lelkes szerkesztői: Boros György, Brassai Sámuel és Nagy Lajos voltak.

1898-tól rovatként került be az Unitárius Közlönybe, mint melléklap megszűnt.

Nők Világa

1902-től 1908-ig jelent meg kéthavonta ill. negyedévente, főszerkesztője Boros György volt.

Ferencz József az első számban így üdvözölte a *Nők Világát*: „A nők szószéke lesz, mert a nő a hitével hegyeket tud elmozdítani.”

A szerkesztőnek a következő munkatársak segítettek: Fanghné Gyújtó Izabella, Perczelné Kozma Flóra, Raffaj Irma. A lap feladatául tűzte ki a valláserkölcsei elvek terjesztését, a keresztényi szeretet hirdetését. A megjelent egyéb írások, cikkek szóltak a népviseletről a háziiparról, a beteg gyermekek ápolásáról, a nők feladatairól.

1908 után *Nők Világa* lapból az Unitárius Közlöny rovata lett.

Muszka Ibolya

(Folyt. a köv. számban)

Magyar Ünnepe? Igen...

Március nyolcadikát nőnapként ünnepeljük évtizedek óta, hívők és nem hívők együtt. Ki tudja, hogy ezt a marxisták találták-e ki vagy mások; annyi bizonyos, hogy hazánkban a marxista hatalom honosította meg. Az emberek általában elfogadták; a saját és a munkahelyi közösségek ezen a napon fejezték ki a nők iránti tiszteletüket.

1992-ben, a nőnap előtt, a legnagyobb kormányzó párt női szervezetének vezetője kijelentette: át kell tenni a nőnapot március 25-ére. Ez a nap ugyanis Szűz Máriával kapcsolatos emléket idéz, az Angyali Üdvözlés emlékét (Lukács I. 26–38). A szándék világos. Szüntessünk meg egy kommunista hagyományt (valóban az?), és vallási hagyománnyal kapcsoljuk össze a tiszteletadást, természetesen a vallás egy nagy női személyiségének ünnepén. Gyümölcsoltó Boldogasszony azonban a katolikus liturgiában jelentős nap, tehát olyan gondolatról van szó, amely államvallásnak számítja a katolicizmust, a másvallásúak nézeteinek, hithagyományainak a figyelemre érdemesítését nem tartja szükségesnek.

Nem ismerem a hölgy életkorát. Feltételezem, hogy jóval fiatalabb nálam. Akkor pedig a marxista időkben nevelkedett, és valószínűleg a családban meg féllegális hittanórákon ismerte meg a vallást. Ez a megismerés pedig nem lehetett olyan intenzív, mint az én generációmé. Nem dicsekvésként mondom, hanem tényként: tizenkét évig jártam egyházi iskolába.

Vallási ismereteimet ezután is bőségesen gyarapították az irodalmi tanulmányok. Tulajdonképpen több keresztény egyház tanítását, történetét ismerhettem meg. Ha a javas-

lattevő nem tudja, hogy a katolikus egyházban március 25. napja most már inkább emléknap mint ünnep, a mondottak miatt érthető. De tájékozódnia kellett volna az emléknap, illetőleg ünnep általános értelméről: a világegyház mindig Jézus-ünnepeknek tartotta, nem Mária-ünnepeknek, hiszen az angyal Lukács evangéliumában a Megváltó földi útjának megkezdését jelentette be. Hazánkban lett Mária-ünnep a Magyarok Nagyasszonya-kultusz miatt.

A „Gyümölcsoltó Boldogasszony” Szűz Máriát jelenti, de a nap elnevezése az idegen nyelvekben nem utal Máriára. A hazai hagyománynak ebben az elkülönülésében nem látok nemzeti jelleget, bár maga a magyar elnevezés nagyon szép.

1993 márciusában meglátjuk, milyen sikere lesz a javaslatnak, és kap-e hivatalos támogatást.

Mint látható, bírálok és kételkedem. De mégis: a nőszervezet vezetője mondott bizonyos igazságot. Maga sem tudja, hogy mennyire! Március 25-ét én mindig megünnepelem. Egyszemélyesen, meghitten. Felteszem a lemezjátszómra valamelyik Bartók-művet, majd J. S. Bach *Magnificatját*.

Most is ezt fogom csinálni: háromnegyed óra tisztelgés és elmélkedés. Mert ez a nap valóban ünnep. Tavaszünnep. Szép ünnep. Szép magyar ünnep. Bartók Béla születésnapja.

Dr. Bán Ervin

Miniportré

Hűség; Megbízhatóság

– talán ezekkel a szavakkal jellemezhető leginkább az a hívünk, testvérünk és barátunk, akiről rövid portrévázlatom szól: Gálffy Gábor.

Hűséges vallásához, egyházához, készsége a feladatvállalásban, megbízhatósága a végrehajtásban teszi őt egyházunk évtizedek óta aktív, hasznos tagjává.

Régi unitárius családból, Székelykeresztúrról indult életpályájára olyan iskolatársakkal, mint Báró József, Simén Domokos, Péter Loránt, Elekes Huba és mások. Súlyos balesetet vészt át 1940-ben, szülei és a mindenható Isten segítségével...

1949 óta él Magyarországon, alkotómunkát végezve fontos intézményekben, szakmája, a vegyészet és a biológia területén. 1987 óta nyugdíjas, 2 felnőtt gyermek apja, a 2 unoka nagypapája.

Egyházunkkal mindig szoros kapcsolatot tartott, a templomból a legritkább esetben hiányzott, és mindez jelen időben is igaz. Voltak időleges tisztségei (pl. egyházközségi gondnok két cikluson át), és olyanok, amelyeket az ötvenes, a hatvanas évek óta folyamatosan látott, lát el, mint presbíter vagy/és az Egyházi Képviselő Tanács tagja. Tehát világiként egyidejűleg akarta és tudta szolgálni a budapesti egyházközség, illetve az egyetemes egyház ügyét.

Jelenleg olyan újszerű feladatban vállal oroszlánrészt, mint az egyházi sajtófigyelő-szolgálat, de közreműködik az

Unitárius Élet szerkesztésében és több, ad hoc munka elvégzésében, pl. leltározás, fordítás, stb.

GG – ahogy én „rövidítem” őt – mindezt (mozgáskorlátozottsága ellenére) derűvel, pedánsan végzi, miközben példás családi életet él, és nem restell beballagni Budáról az egyházi központba akárhányszor hívják (de hívás nélkül is). Kapcsolatteremtő adottsága sok jóbaráttal ajándékozta meg itthon és külföldön egyaránt (utóbbiak között van Roy Smith, Donald Harrington és felesége Szánthó Anikó, William Shulz, Andreas Hess és mások).

Vendégeink egyik állandó kísérője, fuvarozója, tolmácsa, és ebben segíti őt több idegen nyelv kiváló ismerete. Nem mulasztja el a vidéki avató vagy megemlékező alkalmat, ahogy jelen van a budapesti egyházközségek szeretetösszejövetelein és a Dávid Ferenc Egylet rendezvényein is, mely egyletnek egyik alelnöke.

GG őrzi az ősi erdélyi föld, a Székelyföld iránti hűséges vonzalmát, aggodását, miközben fáradhatatlanul küzd a Magyarországi Unitárius Egyházért. „Pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen...” Rokonszenves, csendes szavú egyénisége egyszerre fogékony a német hittudós Drewermann kritikus tantételeire, és az egyház belső bajaikért orvoslására. A mindenkorli helyzet szerint adagol humorból, komolyságból. Csak a lényeg marad ugyanaz: dolgoz, féltő szeretet az unitárius jövőért.

Dr. Lőrincz Ernő

Egyházközségeink életéből

Szeretetvendégségek a budapesti egyházközségekben

1993. február 6-án került sor a Nagy Ignác u. 4. sz. alatti templom gyülekezeti termében az év első szeretetvendégségére. A vacsorával összekötött rendezvényen az áhítatot *Horváth Erzsébet*, református lelkipásztor, teológiai tanár tartotta. Az est fénypontját *Kiss Török Ildikó*, nagyváradi művésznő fémjelezte, aki „A múltat s jövődőt” című előadójátékából szavalt nagy átéléssel részleteket.

Az összejeövetel első részét *Gyarmathy Sándorné* szavallal zárta. Ezt követően elfogyasztottuk az egyházközség szorgos kezű asszonyainak főztjét, ami ez alkalommal székelypótló volt.

1993. február 20-án a Hőgyes Endre u. 3. sz. alatti templom gyülekezeti termében ismét meghitt környezetben és hangulatban találkozhattak egyházközségünk hívei. Az áhítatot *Balázs László*, füzesgyarmati unitárius lelkész végezte. Őt követően *Recsenyédi Fekete Miklós* író önéletrajzszerű beszámolót tartott, melyben írói hitvallását, életművetét tárta a hallgatóság elé. A beszámolót *Balogh Éva* szavallata tették meghittebbé. Az összejeövetelt itt is vacsora elfogyasztásával zártuk, ami ez alkalommal zónapótló volt.

Sándor Gy. Mátyás

Pestszentlőrinc

Ez évi első gyülekezeti összejeövetelét január 24-én, d.u. 6 órakor tartották Pestszentlőrincen.

Dr. Jakab Jenő lelkész bibliaolvasása után Török Tamás beszélt a közelmúltban megjelent „Unitáriusok” c. könyvről.

Sok kérdés, javaslat hangzott el az előadással kapcsolatban, és mindenki az elismerés mellett azt hangsúlyozta, hogy hézagpótló a könyv, és kíváncsi egyházunkon kívül is propagálni. Sok múlik a lelkészi hivatalok terjesztői tevékenységén is.

Egyed Mózes olvasott fel verseiből, stílusosan kapcsolódva a könyvismertetéshez.

Mártha Judit énekművésznő nagy sikerrel adott elő székelypótlókat. Sok, őszinte tapsot kapott.

A kitűnő borsostokány a Bézsényi Gyuláné vezette asszonyok munkáját dicséri.

Két torta került ezúttal árverésre, Máthé Attiláné és Fluhár Jánosné adományaként.

A nyertes, O. Szabó István színművészről kiderült, hogy nem is szereti a tortát...

Jakab Jenő

Farsang a Nagy Ignác utcában

A farsang sok felnőtt és gyerek kedvenc ünnepe.

Az Unitárius Egyház télbúcsúztató jelmezbált rendezett a Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben. A gyerekek szeretik a különleges, érdekes öltözékeket, ezért a meghirdetett versenyre szüleikkel együtt lázas izgalommal fogtak hozzá az álarcok és ruhák elkészítéséhez. A várva várt nap

1993. február 13-án köszöntött be. Bár a rendezvény 16 órakor kezdődött, a szorgos cserkészek már jóval előbb hozzáfogtak az enni- és innivalók elkészítéséhez. Az ügyeskező „szabók” kezemunkájának eredménye a sok ötletes jelmez: a farkaskutya, a cowboy és az örült filozófusnő. Míg a zsűri meghozta döntését, a közönség és a ver-

senyzők együtt táncoltak *Sándor Ildikóval*, aki régi magyar táncokat mutatott be a jelenlevőknek. A verseny győztese két boszorkány lett, de az igazi meglepetés a katicabogárka volt. Vajon ki rejtőzött az álarc mögött? A mulatság végére megtudhattuk, hogy hitoktatónk *Muszka Ibolya* volt a hétpettyes bogárka. A műsoros est rendezője és szervezője is *Muszka Ibolya* és *Vadady Attila* volt. A vidám rendezvény vendégei között köszönthetjük *Orbókné Szent-Iványi Ilona* lelkésznőt, aki kislányát, Ilonkát is magával hozta.

Ez a vidám farsangi délután sokáig kellemes élményt jelent kislányoknak és nagyoknak egyaránt!

Perei Orsolya
13 éves

Beregi szórványunk életéből...

Ünnepség keretében emlékezett meg a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör a 425 éves lelkiismereti és vallásszabadság törvénybe iktatásáról, illetve a Magyar Kultúra Napjáról.

Az ünnepség keretében került sor a helyi gimnázium és szakmunkásképző intézet közös aulájában a szabadelvű protestáns kör életét és kulturális tevékenységét bemutató kiállításra, illetve a gimnázium folyosóján a magyar könyvnyomtatás évszázadai című kiállításon több unitárius könyvkuriózum is látható (Keresztény Magvető 1861-ből, Kanyaró Ferenc: Unitáriusok Magyarországon 1891-ből)

A 425-ös évforduló tiszteletére egy éremszorozatot adtak ki, (János Zsigmond unitárius fejedelem, Dávid Ferenc unitárius püspök, Balázs Ferenc kultúrmisszionárius, unitárius gondolkodó, Iván László ifjúsági hitoktató lelkes tiszteletére), amely érdemet az unitárius egyháznak ajánlanak fel jutalmazás céljából. A Dávid Ferenc emlékérmét a jó egyházi munkáért (Pro Ecclesia), az Iván László érdmet a jó ifjúsági munkáért kapnák a jutalmazottak. A Balázs Ferenc érdmet a szabadelvű protestáns kör osztaná ki az egyházi missziós munkáért.

Az ünnepségsorozat kulturális műsorral egybekötött koszorúzással zárult a protestáns kör gyülekezeti termének folyosóján lévő Balázs Ferenc – emléktábla megkoszorúzásával.

Nagypénteken a kör ösbemutatóra készül Vásárosnaményben.

Az unitárius feldolgozású Kolozsvári Passiót mutatják be istentiszteletükön.

Felhős Szabolcs
szórványgondnok

Füzesgyarmat Így élünk mi...

Elkezdődött hát Isten szeretete folytán ez az esztendeje is az elfutó időnknek. Sikeres esztendőt zárva, álmainkat meglehetősen nagyra mértük. 1993-ban szeretnők megünnepelni Templomunk építésének 90. évfordulóját. Már a januári hangulatot úgy kívántuk irányítani, hogy abban helyet kapjon ez a törekvésünk is. Az ünnepi évnyitás után ezért a hónap legkimagaslóbb eseménye a számadó közgyűlésünk volt... De előtte és utána is zajlott az életünk. Január elsején töretlen, bizakodó hangulatban köszöntöttük az új esztendőt. Sok hívünk kíváncsi volt arra a beszámolóra, amelyben az elmúlt esztendő fontosabb eseményeit ismertettük. Az ünnepi istentiszteleten

felolvastuk a Magyarországi Unitárius Egyház Püspökhelyettesének újévi jókívánságait. Ez üdvözlést köszönettel vettük, és igyekszünk minden közös célban, törekvésben erőnkhez, tehetségünkhöz mértén részt vállalni Egyetemes egyházunk érdekében. 425 éve volt az Erdélyben levő Tordán egy országgyűlés, amelyen egy világtörténelmi jelentőségű törvényt hoztak, a vallásszabadság törvényét, mely szerint mindenki azt a vallást gyakorolhatja, mely felfogásával megegyezik, mert a hit Isten ajándéka – fogalmazta meg a Dávid Ferenc vezette kis vallásos közösség, a János Zsigmond, választott magyar királyfejedeleme vezette Erdélyben, mely szintén kicsi volt egyéb nagyhatalmakhoz viszonyítva. Erre az eseményre emlékeztünk hónapunk második vasárnapján templomi istentiszteleten.

A harmadik vasárnap hozta el a számadás alkalmát. Sok érdeklődő figyelemmel hallgatta a számokban is kifejeződött mozgalmas életünk minden történetét. A számadó gyűlés foglalkozott azzal a gondolattal is, hogy valamiképpen a parókiát újra kellene építeni. A közgyűlésünk kér szeretettel minden vallásos lelkű embert, hogy ha közöttünk lelki nyugalomra találnak, bátran jöjjenek Templomunkba ünnepeinkre, összejöveleteinkre. Kérjük az egykor nálunk keresztelt, konfirmált, esetleg esketett testvéreinket, hogy jöjjenek vissza a szeretett közösség kebelébe, mert már nincs mitől félniük, tartaniuk. De bárki meghallhatja hívó szavunkat. E féltő hívással fordulunk mindenki felé, mert rettenetesen elszaporodtak a vallásos köntösbe bújt szélhámosok, és jó lenne megóvnunk egymást a rettenetes csalódásoktól.

Harmadik vasárnapja délután elvittük az újévi jókívánságait kis gyülekezetünknek a Szociális Otthon lakói számára is. Kedvesen fogadtak, mint minden ilyen istentiszteleti alkalommal. Az elmúlt évi megmaradt lapszámokból közel 50 példányt osztottunk ki, hogy azt olvassák az Otthon lakói szabad idejükben.

Január utolsó vasárnapja délutánján megtartottuk az esztendő első vallásos teadélutánját. A szokott gyermekistentisztelet megtartása, valamint a felolvasás elhangzása után az imateremben elfogyasztottuk az agapét, amit kedves nőtestvéreink készítettek most is. Illesse köszönet!

Már e hónapban is kellett szóljuk a vigasztalás szent, bibliai üzenetét. Egy Furtán született, de párjával ideköltözött és itt élt testvérünk, Untervéger Mihály búcsúztatásán szóltunk emberi együttérzéssel. 68 évesen adta lelkét vissza Teremtőjének, nehéz szenvedés után. Január 16-án délután 1 órakor kísértük el utolsó földi útján. Az örökkévaló Isten adjon csendes pihenést neki, a veszteseknek vigasztalódást. Kis lapunk továbbra is várja minden érdeklődő támogatását oly módon, hogy a nehezen előállított példányok ne maradjanak eladatlanul, elolvasatlanul.

(Részletek a Balázsi László lelkész által sokszorosított „Keresztény ébredés” c. füzesgyarmati havi kiadványból.)

Az Egyházi Képviselő Tanács ülése

Idei első tanácskozását a főhatóság 1993. február 27-én tartotta. Bevezetőként az EKT legutóbb (1993. XII. 15.) hozott határozatainak végrehajtásáról, illetve az elnökileg intézett ügyekről, egyházi eseményekről hangzott el rövid beszámoló. A testület ezt egyhangúlag tudomásul vette.

A napirend központi anyagát képezte a gazdasági bizottság dokumentációja az 1992. évi zárszámadásról és az 1993. évi költségvetésről, melyet minden EKT tag írásban is kézhez vehetett.

A zárszámadás főbb adatai: áthozat 1991-ről 798.762,- Ft, bevétel 1992-ben 7.598.950,- Ft, kiadás 1992-ben 7.466.935,- Ft, maradvány 930.777,- Ft.

A hozzászólók méltatták az előterjesztők szakszerű, áttekinthető kimutatásait, hiszen ilyen pontos, világos számszaki képet a pénzügyekről EKT még nem kapott. A testület örömmel vette tudomásul a pozitív mérleget, és egyöntetűen jóváhagyta az 1992. évi zárszámadást.

Az 1993-as költségvetés főbb előirányzatai: áthozat 1992-ről 930.777,- Ft, tervezett bevétel 11.115.594,- Ft, tervezett kiadás 11.026.784,- Ft, várható maradvány 1.019.587,- Ft. Mivel a központi állami támogatás végleges összege a jelentés időpontjában még nem ismert, az EKT a költségvetést mint ideiglenest fogadta el, dr. Kozma Tamás indítványára azzal a kiegészítéssel, hogy a Teológia Intézet számára nevesített külön tétel is foglaltassék bele.

A zárszámadás és költségvetés részletes bontásban adott hiteles képet a MUE pénzforgalmáról, betekintést nyújtva a személyi és dologi fejezetekbe, a nyugdíj- és a devizaszámlákba, a betétkönyvek és értékpapírok állományába. Az EKT az elvégzett munkájukért jegyzőkönyvbe foglalt köszönetét és elismerését fejezte ki a GB tagjainak, vagyis dr. Kis Zoltánnak, Fülöp Júliának, Schmidt Gábornak, ifj. Bencze Mártonnak és Orbók Attilának. Elégedetten nyugtázta a főhatóság azt a tényt is, hogy az egyházi adminisztráció bizonylati fegyelme megfelelő, a társadalombiztosítási járulékok fizetése rendszeres, és az 1992. évre esedékes adóbevallás kellő időben szabályosan megtörtént.

A továbbiakban beszámoló hangzott el az Unitárius Alapítványról (lásd külön ismertetés lapunk más hasábjain), és egyházi ingatlanaink visszaigénylésének a folyamatáról. A Nagy Ignác utcai ház visszakerülése még további felső szintű tárgyalásokra vár, – a Hőgyes Endre utcai épület visszaadása ugyanakkor már eldőlt: ez év július 1-től ismét egyházunk tulajdonaként töltheti be sokrétű rendeltetését.

Az EKT az Elnökség indítványára behatóan foglalkozott Unitárius Kiadóhivatal létrehozásával, és ennek tervét határozatilag jóváhagyta. Eszerint a dologi és személyi feltételek megteremtésével, a püspökség székházában, a MUE keretében, reményeink szerint már a közeljövőben elkezdheti működését a kiadóhivatal, úgy is, mint szellemi műhely (könyv- és újságkiadás, képeslap, szórólapszerkesztés, jegyzetsokszorosítás stb.), és úgy is, mint értékesítő egység (bolt). Nyomdai háttérre máris van kedvező kiállítás, a cél pedig, az önfenntartó gazdálkodás elérését szem előtt tartva, az unitárius sajtó és irodalom minél intenzívebb szolgálata.

Lényeges reformok útját jelölte ki az EKT az „Unitárius Élet” vonatkozásában is, amikor kimondta, hogy intézkedni kell az előfizető-toborzás és példányszámnövelés, a terjesztési munka javítása érdekében, továbbá a terjedelem bővítése, illetve havi megjelentetés irányában. A testület ugyanakkor – saját kérésére, érdemei elismerésével – felmentette Török Tamást átmeneti időre vállalt főszerkesztői tisztéből, s e funkció ellátásával ismét Orbókné Szent-Iványi Ilonát bízta meg.

Végül az EKT foglalkozott Huszti János ny. püspök felfolyamodásával, és úgy döntött, hogy 1993. április 3. napjára összehívja az Egyházi Főtanács rendkívüli ülését. Egyidejűleg – a püspöki látogatások nagyobb hatékonysága érdekében – kimondta, hogy az egyházközsegeknél a vizitációt megelőzően tüzetes pénzügyi-számszaki ellenőrzést kell végezni.

dr. Lőrincz Ernő

Unitárius Alapítvány

A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége és egyházközsegei, valamint a Kelet-magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör, 240.000,- Ft induló vagyonnal, Budapest, Nagy Ignác u. 2-4. székhellyel, „Unitárius Alapítványt” hozott létre.

Az alapítvány célja támogatni a MUE szeretetszolgálati és karitatív tevékenységét, hitéleti, szervezeti és intézményi működését, hazai közéleti és nemzetközi kapcsolatainak bővítését első püspökünk, Dávid Ferenc szellemében, a szabadelvű teológia, a haladás és tolerancia jegyében.

Az alapítvány nyitott, ahhoz támogatóként minden bel- és külföldi természetes és jogi személy csatlakozhat akár vagyontárgy, akár készpénzfelajánlással vagy más segítő szolgáltatással.

Az alapítvány kezelője hét főből álló kuratórium; ennek tiszteletbeli elnöke a MUE mindenkori püspöke.

Az alapító okirat szerint az alapítványi készpénz-vagyon 50%-át tartósan lekötve kell tartani, – az ezt meghaladó részt a hozadékkal és a nem pénzbeli vagyonelemekkel együtt lehet a célok érdekében felhasználni. Alapítványi támogatás kizárólag pályázat útján nyerhető el. A pályázatok kiírása és elbírálása a kuratórium feladata; a közzététel az Unitárius Életben történik.

Az Egyházi Képviselő Tanács 1993. február 27-i ülésén megválasztotta 5 éves időtartamra az alapítvány kuratóriumát, így ennek tagjai: Dr. Kis Zoltán, Nyitrai Levente, Kiss Mihály, Balázs László, Vadady Attila, Orbókné Szent-Iványi Ilona és dr. Lőrincz Ernő. A megalakult kuratórium még ugyanazon a napon saját soraiból titkárt és elnököt választott, (elnök: dr. Lőrincz Ernő, titkár: Vadady Attila)

Reméljük, hogy a hamarosan hivatalos bejegyzésre kerülő Unitárius Alapítvány célszerű gazdálkodással, aktív támogató erővel egyházunk küldetését Isten és ember szolgálatában eredményesen töltheti be.

LE

Egyházi életünk hírei

II. János Pál pápa esztergomi segédpüspökké nevezte ki, és Rómában szentelte fel Magyarország legfiatalabb püspökét, **dr. Ternyák Csabát**. Erre az alkalomra levélben köszöntötte őt **Bencze Márton** püspökhelyettes.

*

A **Budapesti Zsidó Hitközség** a gettó felszabadításának 48. évfordulója alkalmából megemlékezést és koszorúzást tartott, ahol egyházunk képviselőjében **Bencze Márton** püspökhelyettes és **dr. Lőrincz Ernő** főgondnokhelyettes is elhelyezte a kegyelet koszorúját.

*

A **Művelődési és Közoktatási Minisztérium** által szervezett pedagógus továbbképzőn **Orbókné Szent-Iványi Ilona** lelkész előadást tartott „Az unitárius egyház szerepe a magyar történelemben” címmel.

*

A **Művelődési és Közoktatási Minisztérium** az **Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsággal** közösen értekezletet tartott az egyházak 1993-as költségvetéséről, illetve tervezetéről. A megbeszélésen egyházunkat **dr. Jakab Jenő** lelkész jogtanácsos és ifj. **Bencze Márton** egyházi titkár képviselte.

*

A **Miniszterelnöki Hivatal Politikai Államtitkárságán** belül a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezésére alakult Egyeztető Bizottságok állami résztvevők és egyházi vezetők részére megbeszélést tartott, amelyen **Bartók Béla** főgondnok és ifj. **Bencze Márton** egyházi titkár vett részt.

*

A **Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége** a Hilton szállóban rendezett „Krisna-tudat: vallás vagy szekta?” címmel konferenciát és tudományos vitafórumot, melyen **dr. Sztankóczy Zoltán** presbiter atyánk fia vett részt.

*

A **Magyar Bibliatársulat Kuratóriumának** ülésén, melyet ez alkalommal a

Baptista Egyház székházában tartottak, felkérésre a bevezető igeolvasást és áhítatot **dr. Sztankóczy Zoltán** tartotta.

*

A **Keresztény-Zsidó Társaság** 1993. évi közgyűlésén több neves egyházi és világi vezető közé az elnökségbe választották **Bencze Márton** püspökhelyettest a Magyarországi Unitárius Egyház képviselőjeként.

*

A **Művelődési és Közoktatási Minisztérium** az egyházzenei oktatás indításának érdekében a **Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszékével** együttműködve munkabizottságot hozott létre, amelynek alakuló ülésén egyházunkat **Bácskay Ágnes** pestszentlőrinci kántor képviselte.

*

A **Martin Luther King Egyesület**, – amely a rasszizmus, a fajüldözés, és a diszkrimináció ellen alakult meg hazánkban, – az Amerikai Egyesült Államok budapesti Nagykövetségének erkölcsi támogatásával kulturális estet és jótékonyági vacsorát rendezett. Egyházunkat a rendezvényen **Bencze Márton** püspökhelyettes és **Bartók Béla** főgondnok képviselte.

HÍREK

A **Művelődési Közlöny** negyedik száma 210–214. oldalán sorolja a hitoktatás tankönyveit. Hét egyház: a római katolikus, a görög katolikus, a református, az evangélikus, az izraelita, a Magyarországi Baptista és a Magyarországi Unitárius Egyház közli itt azoknak a munkáknak a sorát, amelyeket hittankönyvként használhatónak javasol.

*

Nomen est omen, mondja a latin, azaz a név előjel. Budapesten a Dávid Ferenc utcában, egy bérházban található az Arcanum Bt., ahol Magyarországon először számítógépre vitték a Károli Gáspár által fordított Bibliát. Tudományos kutatótól a tanulóig, prédikációra készültől az egyszerű érdeklődőig mindenki használhatja az adatbázist. A vállalkozás, amely nem

vallási indíttatású, szeretné a katolikus, református és az ökumenikus Biblia-fordításokat egyszerre megjelentetni. Így mód nyílna a szövegek összehasonlító elemzésére is.

*

A **Duna Kör** azzal a kéréssel fordult levélben a pápához, hogy emberi együttérzését és spirituális tekintélyét latba vetve, amint módjában áll, emelje fel szavát a nemzetközi közvélemény és a szlovák fél előtt a Duna elterelése miatt.

Folytatja segélyakcióit a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat a délszláv államokban

1200 tonna főként élelmiszersegélyt juttatott el nemzetközi együttműködés keretében a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat az elmúlt esztendőben Horvátországba, Boszniába és Szerbiába. A segélyek szétosztására főként Bijeljínban, Zupanyában, Slavonski Brodban, Zadarban és Belgrádban került sor.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat ezekben a hetekben is folytatja segélyakcióit mindegyik délszláv államban.

A Szeretetszolgálat közlése szerint az idei délszláv segélyakciójuk mértéke meg fogja haladni az elmúlt esztendeit.

Budapest, 1993. február 25.

Magyar Ökumenikus
Szeretetszolgálat

FELHÍVÁS

A régi hagyományokra való tekintettel új formában szeretnénk feléleszteni az **Unitárius Ipartestületet**, a Gazdasági Bizottság szervezésében. A megalakuló **Unitárius Vállalkozói Kör** célja egyházunk anyagi támogatása, és az egymás közti gazdasági kapcsolatos megalapozása.

Jelentkezés: ifj. **Bencze Márton**, egyházi titkár, 111-2801.

Unitáriusok kitüntetése

A Magyar Köztársaság Elnöke – a miniszterelnök javaslatára – irodalmi munkásságának elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét adományozta **Sánta Ferenc** írónak, valamint művészi tevékenységi elismeréseként **Ütő Endre** operaénekesnek, a Magyar Állami Operaház igazgatójának.

A kitüntetések **Göncz Árpád** a Parlament Nándorfehérvári termében adta át január 15-én.

Külföldi hírek

Tekintélyes keresztény, zsidó, muzulmán tudósok részvételével nemzetközi konferenciát tartottak januárban „Zsidók, keresztények és mohamedánok dialógusa” címmel a **Grazi Akadémia**, az **Afro-Ázsiai Intézet**, valamint a **Pro Oriente** nevű ökumenikus alapítvány grázi szekciója rendezésében. A találkozó résztvevői közös felhívást adtak ki, amely rámutat: A világban végbemenő katasztrófák láttán felhívjuk a vallásokat, hogy közösen lépjenek fel az igazságosságért, a megbékélésért és a békéért. A három Ábrahám-vallás hívői – zsidók, keresztények, mohamedánok – az egy Istenbe vetett hitük révén különleges módon szövetségesei egymásnak.

A három vallást képviselő ügynevezett JMC-csoport 1989 óta létezik.

Zs. Nagy Lajos-Hunor Emlékalapítvány

Az 1992-ben Füzesgyarmaton fiatalon elhunyt **Zs. Nagy Lajos** emlékére a szülők alapítványt hoztak létre a **Füzesgyarmati Unitárius Egyházközségnél**. Az alapítvány induló összege 50.000 Ft, célja: fiatal diákok támogatása. Kibővülése esetén az alapítvány súlyosan beteg gyermekek bel- vagy külföldi költséges kezeléséhez is segítséget kíván nyújtani. Az alapítvány teljesen nyitott mindenki számára, a csatlakozási szándékot kérjük mihamarabb jelezni.

Jelentkezni lehet: **Zs. Nagy Sándorné Dajka Irén**, Takarékszövetkezet Füzesgyarmat vagy **Balácsi László**, Unitárius Egyházközség, Füzesgyarmat címen.

HALOTTAINK

Isten Veled Alíz!

Balázs Károlyné Nadler Alice

Apai és anyagi ágon unitárius szülők gyermeke volt. Budapesten élt, mint gyermek. Itt járt unitárius hittanra dr. Iván László és Pethő István tanítványaként. Az ifjúsági leányegyletnek, majd a Brassai Sámuel unitárius ifjúsági körnek volt buzgó tagja.

Érettségi után kereskedelmi intézetekben helyezkedett el.

1940 őszén vállalata lehelyezte Besztercére és ott a Filep Imre vezette szórványnak volt szorgalmas tagja. 1945-ben házastársával együtt előbb Szegedre került, majd újra Budapestre költözött és féltestvérét ápolta és támogatta évtizedeken keresztül, s a szóróparcellában helyeztette örök nyugalomra.

Élete utolsó éveiben fogadott leánya segítségével Győrbe költözött. Álmában érte a halál. Éva nevű fogadott leánya kérésére Győrben a temetőben búcsúztattuk **Orbókné Szent-Iványi Ilona** lelkésznő szép gondolataival, a győri lelkész **Göncz Mihály** adta az ének kíséretet. Emlékeztére 5000 Ft-ot küldött a budapesti gyülekezetnek emlékül **Balázs Éva**. Köszönjük.

Emlékeztét, akik ismerték – sokan vagyunk ilyenek, kegyelettel megőrizzük.

F.J.

1993-ban elhunyt budapesti híveink

– **Bodor Géza**, nyugalmazott asztalos, 71 éves korában.

– **Dr. Szekeres Józsefné Illés Anna**, nyugalmazott adminisztrátor, 67 éves korában.

– **Bíró László**, nyugalmazott műszaki rajzoló, 80 éves korában.

– **Papp Mózes**, nyugalmazott lakatos, 77 éves korában.

– **Nagy Lászlóné Csép Erzsébet**, nyugalmazott adminisztrátor, 73 éves korában.

– **Polgár Istvánné**, özvegy nyugdíjas, 94 éves korában.

– **Dr. Molnár Jenő Antal**, nyugalmazott jogtanácsos, zenei író, 91 éves korában.

– **Mátyás György**, nyugalmazott gépkocsivezető, 76 éves korában.

– **Dr. Barabás Zoltán** akadémikus, kutató professzor, 67 éves korában.

Isten adjon elhunyt testvéreinknek csendes pihenést az anyaföld ölén, lelküknek üdvösséget, a hátramardottaknak pedig vigasztalást.

Felhívás

A Budapesti Egyházközség Szociális Bizottsága fogadóórát tart minden hónap első hétfőjén 9–12 óra között a Nagy I. u. 2–4. sz. alatti egyházközség II. emeleti irodájában. Tel.: 111-3094

Laptulajdonos:
a Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Orbókné Szent-Iványi Ilona

A szerkesztőség munkatársai:
Sándor Gy. Mátyás, Gálffy Gábor,
Bencze Franciska

A szerkesztőség címe:
V., Nagy Ignác utca 4. Budapest, 1055.
Telefon: 111-2801

Terjeszti a Magyar Posta.
Előfizethető
bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál,
a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben
és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál
(HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a
– 1900 –, közvetlenül vagy postautalványon,
valamint átutalással
a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.
Évi előfizetési díj: 180,- Ft.
Egyes szám ára 30,- Ft.

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 132-3511)
Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272